

Česku

Sucho tyranizuje Česko. Už od jara. A lépe nebude. Vyrazili jsme do Ivanovic na Hané, které jsou proti dlouhodobému stavu postiženy nejvíc. A zeptali jsme se, jak to bude dál.

DOJDE VODA?!

text: Jakub Hlaváč

foto: Petr Lemberk,

František Vlček, MAFRA, Shutterstock

R

íkám si, že až začne pršet, půjdu tančit do ulic. Kolik to je dní, možná týdnů, kdy jsem naposledy viděl kapku deště?

Slyšel jsem, že někde jich pár spadlo. Snad na opačném okraji Prahy, snad na jiném konci republiky. Sucho je všude. Ústy počínaje, řekami konče.

Sucho je vážná věc. Nejen na území naší republiky, nýbrž na celém světě. Může spustit pohyb národů i nové války.

Udeřila vedra

Sedím ve vlaku, který mě veze do Ivanovic na Hané. Do třítisícového města, kde je sucho z celého Česka největší. Skočím ze stupínku a od podrážky se zapráší. Ovšem jinak je to tady překvapivě zelené. Představy o apokalyptické poušti se nenaplnují. Tedy zdánlivě nenaplnují.

Moje první kroky vedou do obchodu pro něco k pití. „Tři balíky jemně perlivé vody. Pět balíčků piva. Ledový čaj, čtyři balíky,“ objednává obchodník u dodavatele.

„Ne, děcka, žádná čokoláda. To se rozteče,“ nabádá babička vnoučky a nabízí raději sušenky bez náplně. O pár kroků vedle se točí zmrzlina do kornoutu, a jakmile v místním podniku Bioveta odzvoní padla, utvoří se fronta.

Nejen v Ivanovicích udeřila vedra, která na přelomu července a srpna dusí celou společnost. Kdo nemusí, nevychází. Ani v bytech často není úniku před vyšponovanými teplotami.

Jenže právě tady, v místech s nejurodnější půdou v republice, se sucho podepíše na všech plodinách a zemědělství. Výkopové práce ukazují, že se pěkně nadřete, než narazíte na hlínu aspoň trochu vlhkou.

V rybníce zatím voda je. Určitě pod standardním stavem, přepad je vyschlý a stejně tak i koryto potoka zarůstá trávou. Ale na hororové stavy to tady přesto nevypadá. I proto jsou Češi ještě relativně

v klidu. Sucho nás obtěžuje. Ale zatím ještě neomezuje. Ne zásadně.

Svítlí alarm

Z půdy zemědělské pojďme na půdu akademickou. Na Mendelově univerzitě v Brně působí profesor Zdeněk Žalud, který se problematice vlivu sucha a dalších dopadů klimatických změn věnuje dlouhodobě. Ptám se ho na zásadní otázku. Vlastně na dvě. Co máme se suchem dělat? A není na to už pozdě?

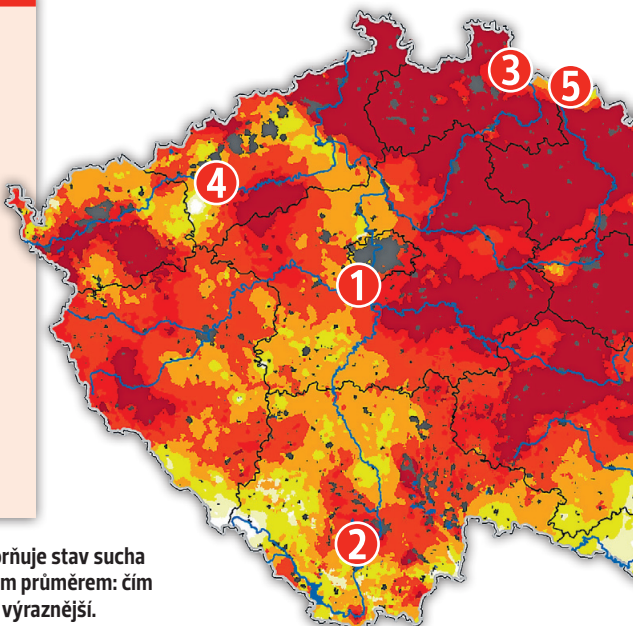
Na řadě grafů a zápisků mi je názorně zdůrazněno, že se situace na planetě mění. Což je zřejmé a vždy v historii tomu tak bylo. Jenže nyní se mění extrémně rychle a extrémně výrazně.

„Víme, že skleníkové plyny atmosféru ovlivňují, a víme, že bez jejich přítomnosti v atmosféře by na planetě pravděpodobně nebyl život vůbec žádný. Průměrná teplota by byla osmnáct stupňů pod nulou.“ Poučka základní, leč také zásadní. „My si jako maličký stát musíme uvědomit, že globální klima změním těžko. Nicméně krajinu změnit, respektive adaptovat můžeme. Musíme. A to velmi brzy.“

Vědecký pracovník Ústavu výzkumu globální změny AV ČR je jedním ze zakladatelů široce citovaného portálu

ČESKÉ KLIMATICKÉ REKORDY

- ▶ **Nejvyšší naměřená teplota:**
40,4 °C (20. 8. 2012, Dobříchovice) ①
- ▶ **Nejnižší naměřená teplota:**
-42,2 °C (11. 2. 1929, Litvínovice) ②
- ▶ **Nejvyšší průměrný roční úhrn srážek:**
1705 mm (Jizerské hory) ③
- ▶ **Nejnižší průměrný roční úhrn srážek:**
410 mm (Žatec) ④
- ▶ **Nejsilnější náraz větru:**
216 km/h (19. 1. 2007, Sněžka) ⑤
- ▶ **Nejsušší místo:**
Ivanovice na Hané ⑥

Intersucho.cz. Mapa znázorňuje stav sucha v porovnání s padesátiletým průměrem: čím tmavší barva, tím je sucho výraznější.

Intersucho.cz, který monitoruje intenzitu sucha na zemědělské půdě jako odchylku půdní vlhkosti od padesátiletého průměru. A za pomoci sítě zpravodajů sleduje dopady sucha na základní polní plodiny.

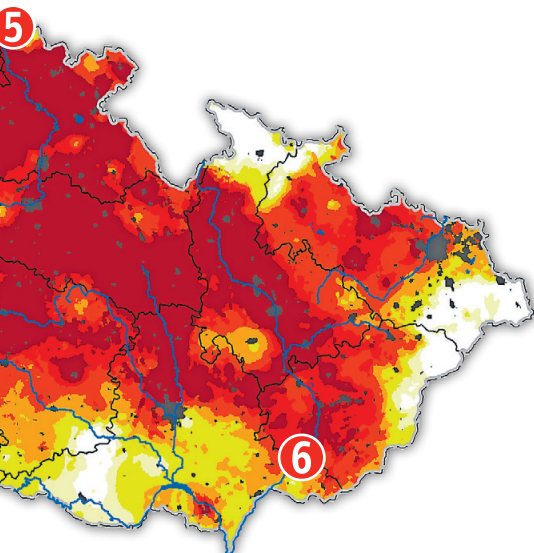
Teď před námi svítí absolutně rudá mapa České republiky. Jako by někdo zapnul alarm.

„Pokud by bylo všechno standardní, tak koukáme na bílou plochu?“ ptám se.

„Ano, tak by to bylo, pokud by byl stav obvyklý.“

Největší problém je, že v posledních letech takto vypadá zbarvení modelu velmi často. V historii se období sucha vyskytovala vždy. Jenže nyní se opakují mnohem častěji.

SVĚTOVÉ KLIMATICKÉ REKORDY

- ▶ **Nejvyšší naměřená teplota:**
57,8 °C (11. 8. 1933, Mexiko
a 13. 9. 1922, Libye)
- ▶ **Nejnižší naměřená teplota:**
-89,2 °C (21. 7. 1983, Antarktida);
podle satelitního měření
-93,2 °C (10. 8. 2010, Antarktida)
- ▶ **Nejvyšší průměrný roční úhrn srážek:**
12 090 mm (Havaj)
- ▶ **Nejnižší průměrný roční úhrn srážek:**
0,5 mm (Asuán, Egypt)
- ▶ **Nejvyšší množství srážek za rok:**
26 461 mm (Čerápundží, Indie)
- ▶ **Nejdelší období bez deště:**
14 let (Iquique, Chile)

„Za posledních šest let bylo osmnáct agrometeorologických extrémů, které u nás výrazně ovlivnily zemědělství a měly ekonomický dopad. V deseti z nich se jednalo o zemědělsky významné sucho.“

A nevádí jen to letní, sucho škodí v každém ročním období. Jaro bez vody omezuje růst a vývoj vegetace, na podzim po zasetí ozimů je potřeba deště pro jejich vzeji-

tí. Podzemní vody se doplňují především během zimních měsíců. Pokud není sníh, není z čeho.

Zároveň přibývá meteorologických extrémních situací. Roční srážky jsou na stejné úrovni jako dříve, ale mají více bouřkový charakter, tedy většina z nich je intenzivnější. A následují delší bezesrážkové periody.

Čím teplejší je povrch zeměkoule, tím větší množství energie vyzářuje, sílí vzestupné proudy a padající kapky musí překonat vyšší odpor. Proto jsou deště prudší. V létě jsme na to byli zvyklí po generace, jenže teď už je to jev častý i na jaře. Naopak často postrádáme jarní „zahradni“ dešťky.

Je to čím dál horší

V Ivanovicích se přesouváme k zahrádkářské kolonii. Stromy jsou obsypané ovocem, budou švestky, jablka, meruňky. „Rajčata jsou možná o něco dřív, ale ne výrazně. Musí se to pořádně zalévat, jinak by nebylo nic,“ hlásí jeden z pěstitelů.

Skutečně. Kde se nekropí, tam se plodiny válejí uschlé v záhonech. Spálené zárem, vyštavené snahou najít životadárnou tekutinu. Marnou snahou. V obilnici našeho národa je to trochu strašidelný pohled.

Potkáváme starousedlíka, který potvrdí: „Je to čím dál horší. Poslední roky rozhodně. Ale my máme teorii, že za to může nová dálnice. Jsme skřípnutí mezi dvěma a od jejich dokončení to je špatně,“ přichází kmet s myšlenkou, kterou ještě uslyšíme.

Víc nechce mluvit, poděkuje a spěšně odchází. Vyřešit problém s elektřinou, kterou do kolonie nově zavádějí, a také zalévat. Aby z úrody něco bylo. Šťastlivci mají studnu, snad každý chytá z okapů dešťovku do sudů.

Nejsušší město v Česku. Ivanovický rybník odhalil břehy (1), koryto potoka už dávno vodu nevidělo (2), lidé s obavami měří hladinu vody ve studnách (3) a domácí zvířata těžko hledají zelenou trávu (4).

Kolem čtvrté odpoledne jsou Ivanovice vytlidněné. Do výhně se nikomu nechce. Takže zvoníme u jednoho z domů s rodinným hospodářstvím, abychom se dočkali nějakého autentického svědectví o změnách místního klimatu.

„Pojďte dál,“ zve nás Vlastimil Rudolf na zahradu. Jeho žena přinese vodu a vynikající domácí sýr. Inu, Haná. Lidé jsou tu milí a možná i naše přepálené tváře vzbuzují trochu soucitu. „Sucho je jednoznačně větší, než bývalo.“

Ručně kopaná studna prý ztratila v posledních pár letech polovinu vody. Ale pořádek je aspoň kde brát. „Vím, že jsou na tom lidi v okolí i hůř, že už na dně nemají nic.“

Ovoce se urodilo dost, jenže je menší, scvrklejší. „Opravdu to je podle nás i těmi dálnicemi. Jsme v pruhu, kam žádný déšť nepříjde, ty silnice tvoří jakousi bariéru a dostaly nás do srážkového stínu.“

Expert Žalud s teorií o suchu vinou nových dálnic v okolí příliš nesouhlasí. Nevěřící, že by lidská stavba mohla razantně změnit ivanovické podnebí. „Chápu, že tomu lidé ty jevy přisuzují, protože to je hmatatelná věc, kterou vidí ve své blí-

kosti. Ale příčiny jsou jiné, daleko komplexnější.“

Jen dvě roční období

Pan Rudolf na svém pozemku pěstuje různé plodiny, chová i kozy a ovce. Je vidět, jak dobře hospodářství rozumí, a v popisu problému se shoduje s odbornou veřejností. Ze svých praktických zkušeností pojmenovává to, před čím nejeden profesor varuje.

„Počasí se chová jinak. Vždyť už neexistuje jaro, tady se nestřídají čtyři roční období. Začínají být jen dvě. A když už zaprší, tak silně a to se všechno po té tvrdé zemi sveze. Maximálně to spláchně kus pole. Ve vedlejší obci otevřeli nové koupaliště a hned to tam navalilo bahno.“

Vlastimil Rudolf nás vede přes zahradu ke svým zvířatům. Jehňata olizují sůl, vzápětí noří hlavu do nabízených věder s vodou. Tráva je spálená sluncem. „Musím jim dávat seno, to nejde jinak. Ale i to je těžší sehnat.“

Sucho ho samozřejmě zlobí i mimo jeho království. V Ivanovicích trénuje malé fotbalisty, snaží se místní mládeži pomoci ke sportovnímu rozvoji. „Ale to hřiště trpí,

trpí,“ kroutí hlavou. Zelený pažit je prokřávaný žlutou barvou.

Že by se podnebí zlepšovalo a vracelo k dřívější podobě, tomu moc nevěří. Dálnici nikdo nezbourá a zemědělství se také ke své původní podobě menších políček oddělených remízky bude vracet složitě.

A tak aspoň doufá, že mu voda ve studni ještě nějakou dobu vydrží.

Zemědělec se řídí trhem

Pokud se smíříme s odpovědí, že globální klima sami nezměníme, musíme se zaměřit na naši krajinu. Ta neumí zadržet vodu. Přitom víme, co by jí mohlo pomoci, jak by mohla dostat šanci adaptovat se na změny podmínek a lépe čelit suchu.

Víme, jak jsme si ublížili. Pokud se podíváte na leteckou mapu hranic Česka s Rakouskem, uvidíte rozdíl na první pohled. Na naší straně mohutné ucelené pásy polí. U sousedů výrazně menší plochy s různými plodinami.

Historicky bylo scelování pozemků ekonomicky výhodné. Za pomoci těžké techniky je lehčí široké lány obdělávat, sklídit. Jenže má to i výrazně nemilé následky.

Daleko víc působí eroze, splachuje se vrstva ornice a často zbývá jen tvrdé podloží.

Těžké traktory navíc ztuhují půdu a tvoří se takzvané utužené horizonty. To znamená, že voda neproteče do hloubky, ale zůstává na povrchu. V tu chvíli i v období sucha vzniknou po nárazovém dešti laguny uprostřed širokých ploch.

„Víme, co se bude dít. K extrémům bude docházet stále častěji,“ tvrdí Žalud. Ke změně podle něj dojde pouze za výrazného zapojení politiků a zároveň i za výrazných investic. „Musíme se rozhodnout, jestli budeme preferovat nárůst ekonomiky, státní rozpočet a chlubit se lepšími čísly. Nebo jestli budeme investovat do krajiny. Ještě pořád můžeme zabránit její degradaci. Pokud k ní dojde, ta investice bude mnohonásobně vyšší.“

Ze současné situace neviní sedláky. Ano, střídají stále stejné plodiny. Ty, na kterých zemědělské podniky vydělají. Kukuřice často na bioplyn, řepka často na bionaftu a pšenice na chleba. Ruší se ekonomicky nevýhodné živočišné chovy, s nimiž mizí pícniny a organická hmota, která se vrací do půdy.

Zemědělci se zkrátka snaží přežít teď a tady. Uživit své rodiny. A jelikož mají

půdu často jen pronajatou, ani nemají extrémní motivaci do ní výrazně investovat. Proto se často nerealizují protierozní opatření, proto se například na mnoha místech nerozšiřují nové vinohrady, do současného moravského podnebí ideální.

„Vy byste si renovoval koupelnu v bytě, kde vám za dva měsíce skončí smlouva? To by vám majitel tak akorát poděkoval a zvýšil nájem. Zemědělec se chová podle trhu. Potřebuje prodat. Bylo by krásné mít zpátky tradiční osevní postupy, ale to je utopie.“

Pokud tedy nevznikne program, který bude se suchem i za pomoci dotací bojovat v dlouhodobém horizontu a bude podporován napříč vládami současnými i budoucími. „Měla by to být taková charta, kterou budou ctít všichni politici.“

Velkým optimistou ovšem Žalud není. „Nevěřím, že se začne něco pořádně řešit, než přijde kolaps. Dopadne to stejně, jako to dopadlo v Praze s mosty. Spadla lávka v Troji a najednou se zjistilo, že se jich musí velké množství zavřít a renovovat.“

Hrozí války i migrace

Sucho se stalo společenským tématem. I měšák dnes už ví, že se těžko najde osoba, která vám vykope studnu. A že studny vysychají.

Sucho tak pokročilo do svého nejzazšího stavu. Do stavu socioekonomického. Zpravidla je to čtvrtý stupeň po klimatologickém (méně prší), zemědělském (ovlivní úrodu) a hydrologickém (sníží se stavy vodních toků).

Je to stav výjimečný a velice nebezpečný. Nejen pro vodu v krajině, ale i pro pitnou vodu. V současnosti se nás dotýká minimálně, pořád otočíme kohoutkem a voda teče. Pokud někde v obci voda dojde, cisterny ji do soustavy dočerpají. I ty bazény si napustíme a záhony pokropíme.

Stejně tak se nestane, abychom neměli v obchodech jablka nebo švestky. V globálním světě si je odněkud dovezeme. Možná budou dražší, ale budou. I proto se stále na budoucnost trochu hřeší a asi se čeká na nejhorší. Až jednou voda dojde na pár týdnů v nějakém větším městě. A začne se to řešit.

Ostatně právě sucho je v některých oblastech jedním z výrazných spouštěčů současné migrační vlny. Postupující pouště a ztráta orné půdy uvedly národy do pohybu a výsledkem byly logicky války. I to by mělo být varování.

Pozdě v noci vystupují z vlaku v Praze. Déšť vydrží asi pět minut. Ulice se mění v řeky, voda splachuje špínu a ze země se páří. Do půdy se vsákne jen málo vody, většina se sveze po spálené krustě.

Ještě než dojeďte z nádraží domů, už je zase sucho.

jakub.hlavac@mfdnes.cz ■

INZERCE

Smoothie!

Jogurtový nápoj plný ovoce a života.

Vybrali jsme ovoce a zeleninu, kterou máte vy a vaše rodiny nejraději. V top kvalitě a zralosti.

Nakoupili jsme, skladovali, očistili, nakrájeli, rozmixovali, přidali báječný jogurt a posíláme **Smoothie!** k vám.

Ještě jsme to uklidili a umyli mixery. Víme, že to neděláte rádi.)

www.olma.cz